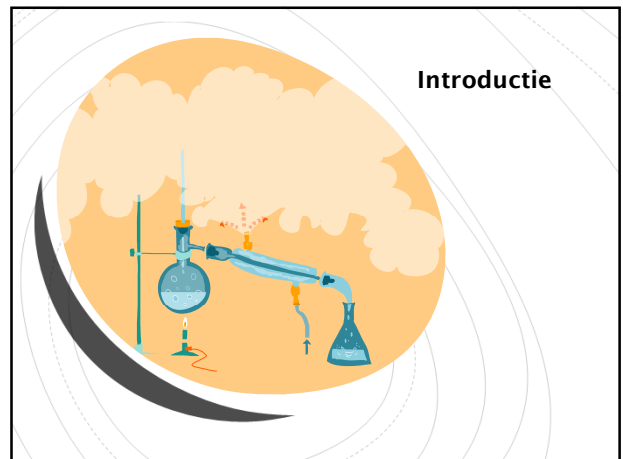

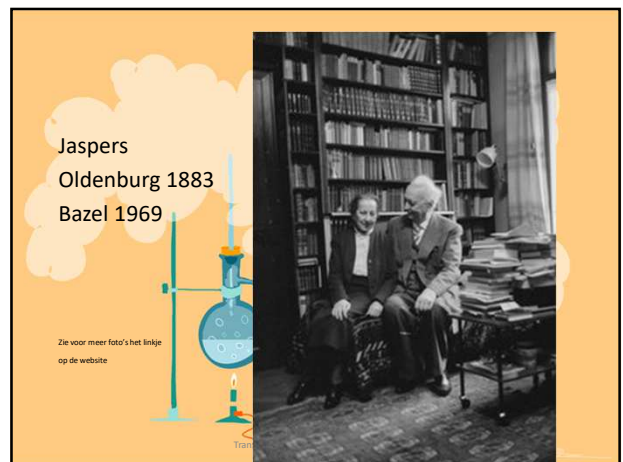
1

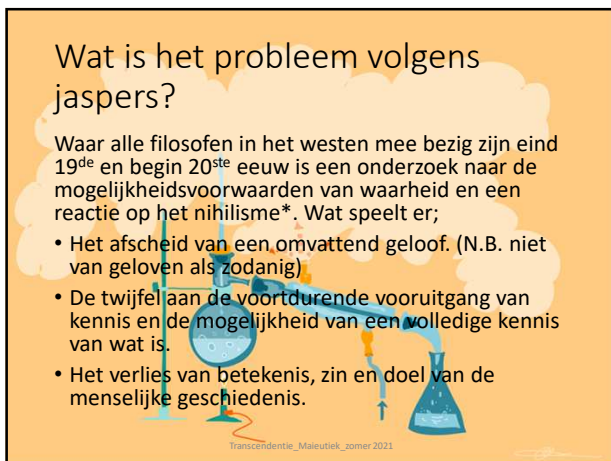
2

3

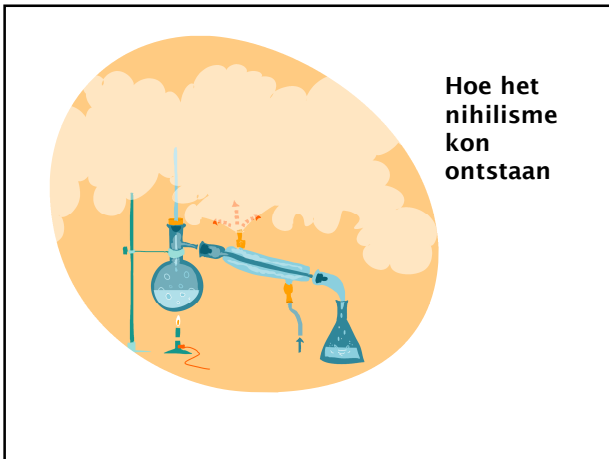
4

5

6

7

Rationalisme

- Rationalisme = de rede of het verstand is de enige toegang tot kennis.
- Descartes 1596-1650 Vader van het rationalisme.

Idee van aangeboren, door God gegeven, ideeën hoort hier bij.

8

Empirisme

Empirisme = alleen via de zintuiglijke ervaring is kennis mogelijk.

Locke 1632-1704 vader van het empirisme.

Idee van de tabula rasa, het onbeschreven blad. Alle kennis volgt op zintuiglijke waarneming.

9

Kant brengt uitersten bijeen

Kant doet als eerste een poging om het uiteenvallende wereldbeeld van empiristen en rationalisten weer bijeen te brengen.

Dat doet hij door **a-priori categorieën** te introduceren. Al vóór we gaan waarnemen is er een ordening in de waarneming (die gaat er dus aan vooraf) (rationalistisch)

Daardoor kunnen we empirische kennis hebben en vermeerderen en dat doen we **a-posteriori** (empiristisch)

Noumenale wereld is aan gene zijde van onze empirische waarneming => geen kennis over te verkrijgen die leidt tot kennis vermeerdering.

Fenomenale wereld is de wereld die wij waarnemen => door de waarnemingen te verbinden en te bevragen kan er kennis vermeerdering ontstaan.

10

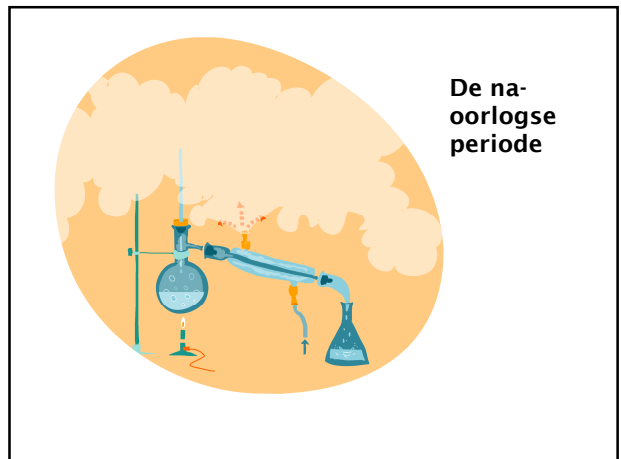
Transcendent
Noumena

Transcendentiaal

fenomena

fenomena

11

12

Nietzsche, existentialisten, materialisten en postmodernen

Voordat de impact van het verlies van kennis van de werkelijkheid zoals die is (de wereld op- en voor zichzelf), ons allemaal overvalt duurt wel even. Nietzsche is eind 19de eeuw de eerste die laat zien dat als je 'de wereld op zichzelf' loslaat onze hele kennis wankel wordt. **Nihilisme** = verlies van waarheid waarden en eenheid. Hij stelt dat de waarheid meer over macht gaat, dan over kennistoename.

- Het **existentialisme** trekt rond WOII de verregaande conclusie van zinloosheid uit het niet kunnen kennen van doel of werkelijkheid,
- De **materialisten** m.n. van de 20ste eeuw zeggen dat er alleen maar materie is en daarmee lijken wij gevangen in het willoos (geen vrije wil) meedoen in een gedetermineerde werkelijkheid.
- Het **post modernisme** en **nieuw materialisme/vitalisme** (laat 20ste eeuw/ 21ste eeuw) laten zien dat ook die conclusies berusten op aannames.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

13

Jaspers

Jaspers is daarom voor mij zo zinvol omdat hij recht wil doen aan de stand van kennis én aan de verschijnselen zoals die waargenomen worden. Voor hem zijn alle menselijke gedragingen, uitingen én ervaringen verschijnselen. (dat is heel modern)

Er is dus geen onderscheid meer tussen waarheidsaanspraken van wetenschap en waarheidsaanspraken van ervaringen.

Wél in methode van onderzoek,

Niét in zoverre dat het in beide gevallen gaat over wat voor mensen belangrijk is.

De vraag voor Jaspers is hoe om te gaan met deze verschillende vormen van zaken die er toe doen voor ons mensen.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

14

Jaspers, Kant en het existentialisme van Kierkegaard

Jaspers vindt het 'ik denk' van Kant tekort doen aan het '**ik ben**' dat de filosofie nodig heeft.

We gaan dan ook richting het existentialisme.

Daarin steunt Jaspers op Kierkegaard (1815-1855). Theoloog en filosoof.

De ervaring staat bij Kierkegaard centraal;

"Geen objectieve kennis waar het er om gaat kiest hij onverbiddeijk voor de noodzaak van een sprong in het ongewisse. 'Ik ken de waarheid niet, ik ben die waarheid.' (blz. 25)

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

15

Jaspers en Nietzsche (1844-1900)

Nietzsches nihilisme en atheïsme zijn zaken waar Jaspers zich tegen verzet. Maar Nietzsche's 'Worden die je bent' vormt ook de kern van Jaspers denken.

De moderne mens heeft geen rustige plaats meer die gegeven is in de wereld. Alles is onrustig en in beweging, alles is in twijfel getrokken.

'Filosofie begint waar de ratio schipbreuk lijdt', zegt Jaspers (29)

Zowel bij Kierkegaard als bij Nietzsche is de rede niet meer de binding met een buiten of boven ons, maar iets dat subjectief en betwifelbaar is geworden.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

16

Jaspers en Sartre

Nietzsche en Kierkegaard zoeken vaste grond, maar buiten de rede. De één richting christendom en God de ander richting nihilisme en Übermensch.

Sartre veegt de brokstukken bijeen in *l'Existentialisme est un humanisme* uit 1946.

Jaspers zoekt wat er daarna nog mogelijk is met behoud van de rede. (*Vernunft und Existenz* (30) Hij stelt de praktijk van het leven als mens centraal en noemt dat *Existenzphilosophie*.

Jaspers zoekt, zo schrijft Waanders, wekkende filosofie. Het zal gaan over wat er is buiten het concrete hier en nu. Welk transcendente roept mensen op om moeite te doen zichzelf of de wereld te veranderen?

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

17

Tussen geloof en wetenschap

18

Óf geloof óf wetenschap dat wijst Jaspers af

Jaspers wil niet kiezen tussen openbaringsgeloof en wetenschap. Hij zoekt een alternatief.

Wetenschap is uit op kennis, maar verliest daarmee aan bezinning op totaliteit, doel en grond.

Openbaringsgeloof doet wel recht aan de subjectieve ervaring, maar kan niet door denken of argumenten bereikt worden.

Wijsgerig geloof is Jaspers oplossing. Aansluitend bij Kierkegaard stelt Jaspers dat er een Zijn is dat alles omvat, maar evenals bij Kant is dit omvattende onkenbaar.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

19

De waarheid van Galileï

De objectieve (verstandskennis) die altijd weer ontdekt kan worden omdat het ontstaat in interactie tussen de verschijnselen en ons verstand (categorieën).

Deze waarheid is dwingend; ze zal zich steeds weer voordoen in onze ervaring, ook al willen we dat niet. Wel objectief, niet omvattend.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

20

De waarheid van Bruno

Deze waarheid is subjectief en zal verdwijnen als de mens die deze waarheid ervaart verdwijnt.

Daarmee is dit een existentiële waarheid die echter daarmee de relatie met de objectiviteit verloren is.

Voor Jaspers kom je bij deze waarheid door meditatie én door interactie met andere mensen in de ontmoeting.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

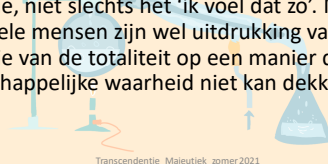
21

Toetssteen voor deze waarheid

De wijsgerige waarheid is dus niet vast te stellen door toetsing en herhaling daarvan.

Deze kan alleen in de existentie worden waargemaakt.

Deze existentie is voor Jaspers de totaliteit van de existentie, niet slechts het 'ik voel dat zo'. Maar de individuele mensen zijn wel uitdrukking van de existentie van de totaliteit op een manier die de wetenschappelijke waarheid niet kan dekken.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

22

Waarheid van de ervaringen

Filosofie is voor Jaspers een geloof zonder openbaring. (citaat blz. 51) Jaspers legt de nadruk op de ontmoeting tussen mensen.

- Wereldoriëntatie = zelfbetrokkenheid van de mens op het eigen bestaan en daarom op de wereld.
- Existentieverheldering = ken u zelve
- Metafysica = datgene wat nodig is omdat de eerste twee menselijke activiteiten geen grond in zichzelf kunnen vinden.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

23

Wetenschappelijk bijgeloof

"Het onheil van de menselijke existentie begint, wanneer de wetenschappelijke kennis voor het zijn zelf gehouden wordt en alles wat niet wetenschappelijk kenbaar is geldt als niet bestaand." (46)

Het is dus juist het onwetenschappelijk gebruik van wetenschap waar Jaspers probleem ligt. Als kennen op zijn grenzen sluit, stopt het denken niet zegt hij (46)

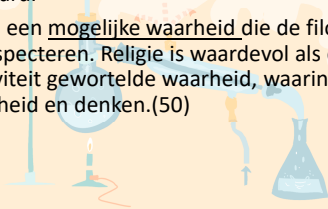
Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

24

Geen openbaringsgeloof

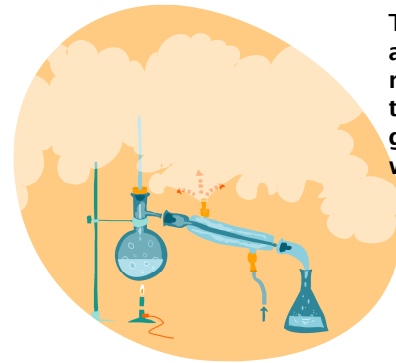
Indien openbaring realiteit zou zijn dan zou dit een catastrofe zijn voor de geschapen vrijheid van de mens vindt Jaspers. (47) Dit dus in contrast met Kierkegaard.

Religie is een mogelijke waarheid die de filosofie moet respecteren. Religie is waardevol als een in de subjectiviteit gewortelde waarheid, waarin ruimte is voor vrijheid en denken.(50)

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

25

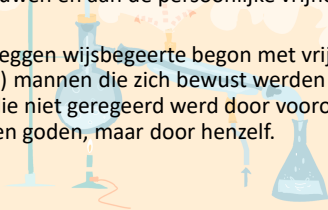
**Transcendentie
als omgaan
met dat wat er
toe doet, maar
geen deelbare
waarheid is**

26

Wereld oriëntatie in vrijheid

De wijsbegeerte als term ontspringt in de westerse filosofie aan de Griekse scholen die opgericht werden om met elkaar de opkomende rationaliteit uit te bouwen en aan de persoonlijke vrijheid te werken.

Dat wil zeggen wijsbegeerte begon met vrije (meestal) mannen die zich bewust werden van een wereld die niet geregeerd werd door voorouders, traditie en goden, maar door henzelf.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

27

Filosofie is liefde voor Kennis en wijsheid

Kennis bestond uit de toenemende stroom informatie die werd vergaard om greep te krijgen op de wereld waarin men leefde.

Wijsheid was de openheid naar de wereld en de omgang met de wereld op zodanige wijze dat men vrij werd, of bleef.

Wat 'vrij' is hangt af van de school waarin men zich verdiept; vrij van lijden, van de noodzaak, van vooringenomenheid of van de opgelegde culturele tradities.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

28

Waar vindt die existerende mens houvast?

De wereld en de wetenschap kunnen ons maar tot zover helpen om onszelf te begrijpen en te begronden. Wat Jaspers zoekt is een worteling in een wereld of een weten. 'In de existentiële zelfreflectie zoek ik mijzelf als voortkomend uit mijn oordeel over mij. (...) In de zelfbespiegeling ontspringt een bron van mijn zijn; daarin word ik voor mijzelf mijn eigen oorsprong. 'Ken u zelf' is geen eis om in een spiegel te weten wat ik ben, maar om op mijzelf in te werken dat ik degenen word die ik ben.'"(61/62)

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

29

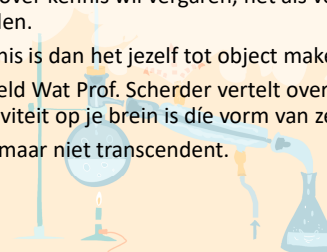
Zelfkennis als objectivering

Kennis gaat over het subject dat een object aantreft en daarover kennis wil vergaren, het als verschijnsel wil duiden.

Zelfkennis is dan het jezelf tot object maken.

Voorbeeld Wat Prof. Scherder vertelt over het effect van activiteit op je brein is die vorm van zelfkennis.

Nuttig, maar niet transcendent.

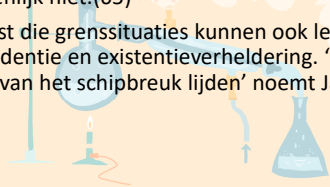
Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

30

Zelfkennis als existentiële ervaring

In grenssituaties wordt het bestaan geraakt tot op de bodem en dat kan het verstand niet bevatten. Schuld, lijden, dood en strijd zijn momenten waarin het absolute zich in de tijdelijkheid mengt en dat gaat eigenlijk niet. (65)

Maar juist die grenssituaties kunnen ook leiden tot transcendentie en existentieverheldering. 'De filosofie van het schipbreuk lijden' noemt Jaspers dit.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

31

Erover spreken of zwijgen?

Wittgenstein I en de positivisten zullen nu zeggen dat je het er niet over kunt en moet hebben. Immers het zijn private ervaringen die geen kennis toevoegen aan de werkelijkheid. Zij vinden dit zinloos in de zin van nutteloos.

Jaspers zegt dat deze ervaringen van het transcendente zo belangrijk zijn voor het menselijk bestaan dat we het er juist over moeten hebben.

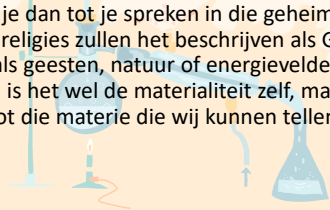

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

32

Chiffren

De schipbreuk van kennis en zelfkennis heeft iets externs nodig om verder te komen. De openheid kan luisteren naar je onbewuste of je intuïtie zijn, maar voor Jaspers is het een gegeven dat er iets buiten je is waar je je voor openstelt. Dat toont zich in chiffren. Wat hoor je dan tot je spreken in die geheimtaal? Sommige religies zullen het beschrijven als God, anderen als geesten, natuur of energievelden, misschien is het wel de materialiteit zelf, maar dan niet beperkt tot die materie die wij kunnen tellen, meten weten.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

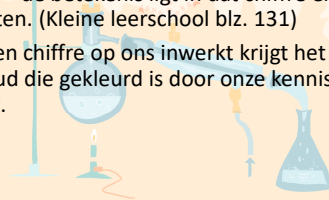
33

Vershil chiffre-symbool

Symbool= er is iets waarover al denken of voelen bestaat en we vinden iets dat dit gevoel of deze gedachte uitdrukt en kiezen dat als symbool.

Chiffren = de betekenis ligt in dat chiffre en niet daarbuiten. (Kleine leerschool blz. 131)

Zodra een chiffre op ons inwerkt krijgt het echter taal en inhoud die gekleurd is door onze kennis en ervaring.

Transcendentie_Maleutiek_zomer2021

34